

Krystyna Korotajowa

Bibliografia dzieł Jana Kochanowskiego

Biuletyn Polonistyczny 28/3-4 (97-98), 19-24

1985

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Poszukiwanie wyjścia z tej sytuacji i rozważanie możliwych zmian to od szeregu miesięcy zasadniczy, obok normalnych zajęć redakcyjnych, przedmiot działania redakcji OLP oraz instytucji patronujących tej inicjatywie wydawniczej. Brane są pod uwagę rozmaite rozwiązania (m.in. zmniejszenie objętości tomów i przejście na oprawę broszurową), które mogłyby zapewnić normalny rytm publikacji kolejnych tomów. Sprawa jest pilna, bowiem pomimo osłabnięcia tempa prac autorskich, teksty napływają i zaległości wydawnicze rosną.

Miejmy nadzieję, że nie dojdzie do najgorszego i nie będziemy świadkami upadku jeszcze jednej ważnej i cennej serii wydawniczej.

---

¹ Zob. BP 1984 z. 2.

M.G.

BIBLIOGRAFIA DZIEŁ JANA KOCHANOWSKIEGO

Na wniosek Komitetu Wydawniczego "Dzieł wszystkich" Jana Kochanowskiego zespół Pracowni Dokumentacji Staropolskiej i Historii Książki IBL PAN podjął się opracowania bibliografii podmiotowej dzieł Jana z Czarnolasu.

Przed 50 laty ukazała się publikacja wybitnego uczonego Kazimierza Piekarskiego - "Bibliografia dzieł Jana Kochanowskiego" - fundamentalna praca dla wszelkich badań nad twórczością poety. Dzięki niej rozszyfrowano liczne wydania, wyróżniono poddruki, ustalono chronologię druku całego szeregu edycji. Wartość pracy Piekarskiego oparła się czasowi. Wojna i spowo-

dowane nią zniszczenia bibliotek narzucały konieczność weryfikacji zarejestrowanych przez uczonego egzemplarzy. W czasie gromadzenia materiałów, i dyskusji nad nimi, powstała nowa koncepcja bibliografii znacznie wychodząca poza ramy poprzedniej - wydanej w 1934 r.

Przygotowywana obecnie do druku publikacja składa się z czterech zasadniczych części. Pierwszą stanowi reedycja pracy Piekarskiego, tj. bibliografia XVI- i XVII-wiecznych wydań dzieł Kochanowskiego. Zachowano układ wprowadzony przez autora z niewielką modyfikacją opisu i weryfikacją sigłów bibliotecznych. Po II wojnie światowej zmieniły się zasoby naszych bibliotek, zmienił się zasięg terytorialny szeregu państw, wiele księgozbiorów uległo zniszczeniu lub zaginęło, jednak wiele egzemplarzy częstokroć przechowywanych w zbiorach prywatnych czy klasztornych ocalało i można je było obecnie zewidencjonować. Autorzy tej części bibliografii, Krystyna i Władysław Korotajowie - mają zamiar zarejestrować wszystkie egzemplarze dzieł Jana Kochanowskiego zachowane nie tylko w Polsce, ale i w bibliotekach zagranicznych. W wyniku przeprowadzonych licznych kwerend można stwierdzić, iż wiele egzemplarzy zaginęło, notuje się jednak szereg znalezisk. Na przykład: Piekarski opisywał "Pieśń o potopie" (wyd. A i B) na podstawie podobizn przekazanych przez Przyborowskiego (1882). Jeszcze w 1964 r. "Nowy Korbuc" podawał, iż "egzemplarze obu wydań zaginęły". Dziś wiadomo, że edycja A znajduje się w Bibliotece Ossolineum we Wrocławiu, a edycja B - w Bibliotece Narodowej w Warszawie. Przy obecnie prowadzonych pracach nad twórczością Kochanowskiego odkryto nowe wydanie "Pieśni trzech", nieznane edycje "Psałterza" - m.in. z 1587 r., warianty wydań "Odprawy" i inne.

Część pierwszą - reedycję - rozszerzono o nowe materiały

nie uwzględnione przez Piekarskiego, a mianowicie: 1) o wydania utworów Kochanowskiego w XVIII w.; 2) o utwory niesamoistne, jak np. "Prawy rycerz" S. Starowolskiego z 1648 r., przy którym przedrukowano "Zgodę" i "Satyra"; 3) o przedruki w śpiewnikach i kancjonałach; 4) o teksty z podręczników szkolnych i antologii. Te materiały nie były w całości dotychczas rejestrowane. W 1963 r. Janusz Pelc poświęcił kancjonałom rozprawę pt. "Teksty Jana Kochanowskiego w kancjonałach XVI i XVII wieku" (Odrodzenie i Reformacja), a ostatnio Mirosław Korolko przygotował pracę "Analecta Cochavoviana" - doprowadzając swoją rejestrację tylko do połowy XVII w. Poważecznie utarła się opinia, iż po okresie ogromnej popularności twórczości Kochanowskiego w XVI i pierwszej połowie XVII w., w okresie późniejszym zanika zainteresowanie poezją mistrza z Czarnolasu. Tymczasem w kancjonałach, i to różnych wyznań, psalmy w tłumaczeniu Kochanowskiego należą do najpopularniejszych. Wybór psalmów uzależniony był od edytorów układających dany kancjonał, od środowiska wyznaniowego (śpiewniki ariańskie, braci czeskich, luterańskie, katolickie), od ośrodków, w których funkcjonowały, i od czasu, w którym ukazywały się drukiem. Poza psalmami w kancjonałach z twórczości Kochanowskiego drukowano: hymn "Czego chcesz od nas, Panie...", kolędę "Tobie bądź, Panie, chwała wszystkiego świata...", frazskę "Wazego dobrego dawco", tren XVII "Pańska ręka mię dotknęła" oraz pieśń o potopie "Przeciwne chmury niebo nam zakryły". Warto dodać, że najwięcej psalmów Kochanowskiego posiadają kancjonały wydawane w Brzegu w drukarni Trampów.

Część druga bibliografii obejmująca dzieła poety ukazujące się w XIX i XX w. opracowana została przez Jadwigę Szwedowską. Autorka wzoruje się na układzie okresu staropolskiego, tzn. że dział stanowią - a) dzieła zbiorowe; b) wybory dzieł;

c) poszczególne utwory; d) utwory Kochanowskiego w antologiach wierszy; e w podręcznikach literatury; f) w śpiewnikach i modlitewnikach; g) w czasopiśmie. Dział f) i g) opracowała Barbara Fałęcka. Przy opisie wydań XIX i XX wieku zastosowano skrócony opis bibliograficzny: opisuje się wydania, nie rejestruje egzemplarzy.

Część trzecią bibliografii stanowią tłumaczenia utworów Kochanowskiego na języki obce. Część ta, opracowana przez Magdalenę Szymańską, rejestruje tłumaczenia od XVI w. po czasy współczesne. Bibliografia ta obejmuje nie tylko utwory samoistne, lecz również większe fragmenty zamieszczone w antologiach i czasopiśmie. Utwory Kochanowskiego tłumaczono na 27 języków. I w tej części zachowuje się zasadę opisu z autopsji, choć z uwagi na trudności dotarcia do egzemplarzy różnych peryferyjnych publikacji, często podaje się informacje z tzw. "drugiej ręki". By scharakteryzować zebrany materiał warto przytoczyć kilka cyfr. Na francuski przełożono 24 utwory (446 pozycji), na niemiecki - 19 (poz. 823), rosyjski - 18 (poz. 812), angielski - 14 (poz. 271), węgierski - 11 (poz. 207), czeski i ukraiński - po 10 utworów. Ponadto na łaciński, łotewski, mołdawski, szwedzki - po 5, na litewski, górno-ślązki, rumuński, słowacki, słoweński - po 3, estoński, fiński, hebrajski, karański - po 2, bułgarski, esperanto i ormiański - po 1. Co tłumaczono: przede wszystkim fraszki i "Treny" (na 20 języków), "Pieśni" (19), psalmy (15), "Muzę" (11), "Odprawę" (8), "Szachy" i "Fornicoenia" (5). Najwcześniejsze tłumaczenia na język czeski i litewski pochodzą z XVI w. W XVII w. tłumaczono już utwory Kochanowskiego na niemiecki, staroruski, litewski, czeski, karański i łaciński. Na dotychczasowym etapie poszukiwań powyższy dział obejmuje w sumie 5967 pozycji i stale jest uzupełniany.

Część czwarta jest opracowywana przez Barbarę Falęcką. Obejmuje następujące działy: a) Jan Kochanowski w ikonografii; b) muzyka do tekstów Kochanowskiego; c) Kochanowski jako motywy twórczości literackiej; d) inscenizacje teatralne; e) zjazdy, sesje, konferencje poświęcone twórczości poety.

Największym zainteresowaniem kompozytorów cieszyły się psalmy. Współczesny poecie Mikołaj Gomółka napisał muzykę do całego zbioru, kompozytorzy XIX i XX wieku - Karol Kurpiński, Zygmunt Noskowski, Władysław Żeleński - komponowali muzykę tylko do poszczególnych psalmów. Wśród kompozytorów muzyki do niektórych trenów znaleźli się: Stanisław Moniuszko, Bolesław Wallek-Walewski, Roman Palester. Witold Rudziński skomponował muzyczny podkład do słuchowiska radiowego opartego na całych "Trenach" (w 1937 r.). Dźwiękowej oprawy doczekała się też "Odprawa" i poszczególne pieśni.

Wśród inscenizacji na plan pierwszy wysuwa się "Odprawa". Wystawiano też "Pieśń świętojańską o Sobótce", zaś "Treny", "Pieśni" i fraszki - przekazywano na scenie w formie deklamacji.

Postać najwybitniejszego poety polskiego Odrodzenia pojawia się w wielu utworach literackich poczynając od renesansu po dziś. Kochanowski jako bohater utworu występuje u Mikołaja Reja, Sebastiana Klonowica, Wespazjana Kochowskiego, Daniela Naborowskiego, Wacława Potockiego, Samuela Twardowskiego, Franciszka Bohomołca, Ignacego Krasickiego, Juliana Ursyna Niemcewicza. Z XIX- i XX-wiecznych pisarzy i poetów wymienić należy w tym względzie Klementynę z Tańskich Hoffmanową, Józefa Ignacego Kraszewskiego, Zofię Kościak, Mieczysława Jastruna, Janinę Porazińską, Cypriana Kamila Norwida, Juliusza Słowackiego, Bolesława Leśmiana, Leopolda Staffa, Juliana Tuwima (wiersze niejednokrotnie miały charakter okazjonalny).

Motywy sztuk plastycznych stała się nie tylko sama postać poety (zarejestrowano 19 pozycji, wśród nich portret wykonany przez Jana Matejkę), lecz i jego utwory. Treny zainspirowały twórców tej miary, co Juliusz Kossak, Jan Matejko, Zofia Stryjeńska. Ilustrowano "Pieśni", "Fraszki", "Odprawę".

Bibliografię dzieł Kochanowskiego zamknę różnego typu indeksy, ułatwiające korzystanie z publikacji.

Krystyna Korotajowa

ZBIOROWE WYDANIE "LISTÓW" HENRYKA SIENKIEWICZA¹

Podjęte przez Instytut Badań Literackich pełne wydanie komentowane listów Henryka Sienkiewicza stanowi naturalne dopełnienie spuścizny literackiej pisarza, i to dopełnienie bardzo istotne, gdyż znakomity powieściopisarz, nowelista i publicysta był również wybitnym epistolografem. W częstych wyjazdach i podróżach po Polsce i Europie listy były dla niego formą rozmowy z najbliższymi ludźmi, sposobem załatwiania spraw związanych z własną twórczością i potrzebami narodu pozbawionego państwowości, w którego obronie napisał "List do cesarza Wilhelma II", i któremu służył jako przewodniczący Komitetu Pomocy Ofiarom Wojny w Polsce do końca swojego życia (umarł w Vevey w 1916 r.). Niestety, historia obeszła się okrutnie z korespondencją Sienkiewicza. Z około 15 000 listów, napisanych w ciągu całego życia, zachowało się do naszych czasów zaledwie 3000, a więc jedna piąta tego, co napisał. Tragiczne losy Polski podczas ostatniej wojny światowej spowodowały zatarę korespondencji gromadzonej w Oblęgorku po śmierci adresatów. Tam przepadły